

P RINCIPY
a
P RAVIDLA

ÚČAST VEŘEJNOSTI V PROCESU ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ

Ministerstvo pro místní rozvoj, odbor územního plánování

ÚR Ústav územního rozvoje

březen 2009

Tato příručka je dílčí částí internetové prezentace *Principy a pravidla územního plánování*, která byla zpracována v roce 2006, aktualizována v roce 2008 a je zveřejněna na adrese:
<http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571>

PRINCIPY A PRAVIDLA ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ

ÚČAST VEŘEJNOSTI V PROCESU ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ

Ing. Alena Navrátilová a kolektiv

- **Pojetí účasti veřejnosti**
- **Minimální standardy a zásady účasti veřejnosti**
- **Příprava a realizace plánu zapojení veřejnosti**
- **Legislativní východiska účasti veřejnosti**
- **Použité zdroje**

Pojetí účasti veřejnosti

Veřejnost a udržitelný rozvoj

Stavební zákon 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále stavební zákon) vychází z principů udržitelného rozvoje a vytváří podmínky pro jeho prosazování. Jednou z nezbytných podmínek je zajištění dostatečného množství informací veřejnosti a vyvážená míra podílu veřejnosti na spolurozhodování o rozvoji obcí, krajů a státu.

S obnovením demokratického systému se v České republice otevřel nový prostor, ve kterém se veřejná správa setkává s požadavky a zájmy občanů. Zvýšil se zájem občanů o věci veřejné, o transparentní rozhodování, právo na informace a do popředí se dostala i problematika kvality životního prostředí. Vznikly a stále vznikají i zanikají občanská sdružení nebo neformální občanské iniciativy, které hájí zájmy konkrétních skupin, nebo se angažují ve veřejném zájmu. Se změnou vlastnických práv se také obnovil a posílil zájem občanů o hájení vlastních práv a prosazování vlastních zájmů.

Z členství ČR v Evropské unii vyplývají pro systém naší veřejné správy závazky, mezi něž bezpochyby patří kvalitně nastavené standardy zapojování veřejnosti. Vyšší míra účasti veřejnosti na rozhodovacích procesech i zkvalitňování způsobů zapojování veřejnosti však klade vyšší nároky na čas úředníků, odborníků i zástupců samospráv, vyžaduje specifické vzdělávání v oblasti komunikace s občany, finanční prostředky na informování veřejnosti a je celkově náročnější na rozpočet samosprávy.

Přínosy účasti veřejnosti

Dokumenty územního plánování jsou dlouhodobým koncepčním materiálem rozvoje obce, krajů a státu a ovlivňují i měni podobu území uspořádáním staveb na řadu let dopředu.

K politice územního rozvoje a k územně plánovací dokumentaci může podávat své připomínky **každý**. Podmínky pro podávání námitek stanoví stavební zákon – viz dále.

Občanů se bezprostředně dotýkají zejména územní plány. Územní plán se připravuje s výhledem alespoň na 10 let. Za tu dobu proběhnou nejméně dvakrát komunální volby, které mohou vyvolat změnu představ o rozvoji obce. Má-li být územní plán základním dokumentem, ze kterého se rozvoj území obce odvíjí, musí s ním souhlasit zastupitelé různých politických stran. Zapojení široké veřejnosti významně přispívá k nalezení shody nad konečným zněním územního plánu a pozitivně ovlivňuje stabilitu a dlouhodobou udržitelnost územního plánu obce.

K přínosům zapojení veřejnosti, kromě nastolení vzájemné důvěry mezi vedením obce a občany, zlepšení atmosféry v obci a posilování pocitu sounáležitosti, patří tyto faktory:

- zapojením veřejnosti je možno získat množství informací, námětů a připomínek, které lze bezprostředně využít pro plánovací proces a tím zvýšit kvalitu zpracovávaných dokumentů,
- občané podrobně znají prostředí, ve kterém žijí, a mohou tudíž předpovídat dopady změn na toto prostředí a nalézat možnosti minimalizace negativních dopadů,
- mezi dotčenou a zainteresovanou veřejností se rovněž vždy nacházejí místní odborníci (každý expert někde bydlí), kteří obvykle zdarma poskytují kvalifikované odborné podněty,

- přínosem zapojení veřejnosti může být i zjištění, že nesouhlas s předkládaným záměrem je příliš velký a jeho realizace by přinesla ekonomicky neúnosné náklady, případně rozkolísání politické situace, nebo vznik velkého sociálního napětí mezi jednotlivými skupinami obyvatel a tím zhoršení sociálního klimatu obce,
- pokud jsou k rozhodování přizváni i obávaní oponenti a odpůrci záměru, snižuje se nebezpečí, že i již přijatá rozhodnutí později zablokují,
- zapojením zejména některých skupin občanů (nevládní organizace, podnikatelé) do plánování je možné získat cenné spojence, kteří se později s obcí mohou podílet na realizaci integrovaných projektů, které vzešly ze společného plánování.

Minimální standardy a zásady účasti veřejnosti

Zveřejňování písemností ve věcech územního plánování, informování, podávání připomínek a námitek a veřejné projednání jsou minimálními standardy pro zapojení veřejnosti do územního plánování dané stavebním zákonem.

Pokud má být účast veřejnosti efektivní a zajistit přínosy zmíněné v předchozí kapitole, je potřeba dodržovat doporučené zásady:

- včasnost,
- otevřené a srozumitelné poskytování informací,
- jasná forma připomínkování a jejich přehledné vypořádání,
- přímé zapojení veřejnosti.

Tento přístup ke komunikaci s veřejností a do rozhodování veřejné správy přináší:

- čas potřebný pro důkladné seznámení občanů s předkládaným návrhem, důkladnou diskusi a přijetí optimálních řešení,
- možnost postupně zpracovávat a vypořádat požadavky na změny vzešlé od občanů.

Výsledkem je zlepšení komunikace a spolupráce s občany a předcházení možným problémům.

Stavební zákon zavádí v oblasti spolupráce s veřejností nový institut – zástupce veřejnosti. Veřejnost může být při pořizování návrhu, popřípadě konceptu územně plánovací dokumentace zastupována zmocněným zástupcem veřejnosti.

Zástupce veřejnosti musí zmocnit nejméně jedna desetina občanů obce s méně než 2000 obyvateli nebo nejméně 200 občanů příslušné obce, kteří uplatňují věcně shodnou připomínku k návrhu, popřípadě konceptu územně plánovací dokumentace. Zástupce veřejnosti může zmocnit rovněž nejméně 500 občanů kraje nebo nejméně jedna desetina občanů kterékoli obce na území kraje s méně než 2000 obyvateli nebo nejméně 200 občanů obce na území kraje, pokud podali věcně shodnou připomínku k návrhu zásad územního rozvoje. Procesní právo zástupce veřejnosti dokládá zmocněním příslušnému správnímu orgánu.

Včasné oslovení ke sběru námětů a včasné poskytnutí informací veřejnosti je jeden z předpokladů pro efektivní sběr podnětů a pozitivně směřovaných požadavků ze strany občanů. Stavební zákon nevymezuje, kdy začít veřejnost informovat, pouze stanovuje minimální lhůty komunikace s občany. Obec může tyto minimální lhůty prodloužit a tím zajistit pro komunikaci s občany dostatečný čas.

Obec by měla začít informovat občany již ve fázi prvotních úvah o rozvojových záměrech a aktivně je prezentovat od počátku a nikoli až ve stupni zákonného územně plánovacího procesu. Z praktických zkušeností lze doložit, že zapojení veřejnosti je ideální ještě před začátkem konkrétních oficiálních procesů.

Využití strategických plánů jako podkladů pro územní plánování

Obecně je zapojení veřejnosti důležité již ve fázi přípravy rozvojových dokumentů typu strategického plánu rozvoje města/obce. Dobře zpracované strategické dokumenty jsou nutným východiskem i pro přípravu územně plánovací dokumentace. Vydaná územně plánovací dokumentace musí být samozřejmě provázána s následně připravovaným (aktualizovaným) strategickým plánem rozvoje města/obce.

Využití přípravy územně analytických podkladů pro komunikaci s občany

Stavební zákon přináší nutnost pořizovat územně analytické podklady (ÚAP) a každé dva roky je aktualizovat. Již v této fázi je možné zahájit komunikaci s občany. Při sběru materiálů pro ÚAP lze dobře využít jejich znalost území a současně získat jejich pohled na území.

Metody informování veřejnosti

Materiály předkládané občanům by měly být maximálně názorné. Důležitá je:

- a) srozumitelnost územně plánovacích podkladů, politiky územního rozvoje a územně plánovacích dokumentací; z informačních materiálů by občanům mělo být například jasné, co bude vyplývat z pořizovaného územního plánu, jaké typy staveb v daných plochách přicházejí nebo naopak nepřicházejí v úvahu, jaké budou případné dopady stavby na území atp.;
- b) srozumitelnost formálních pravidel postupů pořizování, projednávání a schvalování územně plánovacích podkladů, politiky územního rozvoje a územně plánovacích dokumentací, stejně jako pravidel územního řízení;
- c) kontinuita práce s veřejností v oblasti územního plánování, výhodné je pověření stálého pracovníka touto činností, pro konkrétní úkoly pak mohou být najímány profesionální instituce a organizace, které mají zkušenosti se zapojováním veřejnosti.

Vhodný způsob informování občanů je potřeba volit podle velikosti obce, rozsahu dokumentu, typu oslovovaných cílových skupin a také na základě pozitivních místních zvyklostí.

Způsob	Popis a použití	Výhody	Nevýhody
Úřední deska	Základní nástroj informování občanů o rozhodování obce.	Shrnuje závěry rozhodování obce, upozorňuje na jednání a řízení. Dostupná pro občany.	Pokud je v budově úřadu, není vždy dostupná. Občané se neseznamují s informacemi na desce pravidelně. Pro obyvatele místních částí a osad je velmi omezeně použitelná. Aktuální zprávy týkající se široké veřejnosti se někdy ztrácí v množství oznámení méně podstatných.
Zpravodaje	Písemné materiály zajišťující informace, jejichž vydávání se může opakovat. Péče musí být věnována zejména omezením při distribuci.	Trvalý kontakt, informace mohou být aktualizovány. Flexibilní forma informování, která může být měněna vzhledem k měnícím se potřebám publika. Možnost využití pro zpětnou vazbu.	Ne každý bude skutečně číst takový zpravodaj. Je to poměrně nákladné.
Místní a regionální tisk	Článek publikovaný v místním / regionálním tisku za účelem rozšíření informací o navrhovaných aktivitách.	Potenciálně levná forma informování s dosahem na veřejnost.	Oběh může být omezen. Mohou se vyskytnout problémy s nedostatečnou kontrolou editora a špatnou interpretací některých informací novináři.
Národní tisk	Článek publikovaný v národním tisku za účelem rozšíření informací o navrhovaných aktivitách.	Potenciál oslovit velmi širokou veřejnost.	Přestože aktivita může mít národní rozměr, zájem národních médií publikovat informace může být velmi omezený.

Letáky / brožury	Písemné materiály zajišťující základní informace o daném problému či dokumentu.	Má vysoký potenciál oslovit širokou skupinu obyvatel, nebo naopak může být směřována jen na určité cílové skupiny.	Informace nemusí být vždy srozumitelné. Přebytek podobných informačních letáků ve schránkách snižuje jejich účinnost.
Reklamy / inzeráty	Inzeráty umístěné v denním tisku za účelem oznámení záměru, data a místa veřejných projednání nebo jiných aktivit.	V závislosti na použitých periodikách je velký potenciál zasáhnout velké množství lidí.	Informaci dostanou pouze ti, kteří čtou vybraný tisk. Tímto způsobem může být rozšířeno pouze limitované množství informací. Řada čtenářů inzertní či reklamní strany nečte.
Internet, webová stránka obce	Dnes již standardní nástroj pro poskytování informací.	Operativnost. Aktuálnost. Možnost stažení a práce s texty. Možnost vizualizací.	Omezená oslovitelnost některých cílových skupin.
Televize a rozhlas	Použití televize nebo rozhlasu za účelem rozšíření informací.	TV a rozhlas mají potenciálně velký dosah. Lidé mohou být více ochotni získat informace z vysílání než číst letáky nebo brožury.	Samotné vysílání je pro kvalitní rozšíření nedostatečné. Musí být umožněny i jiné, rozsáhlejší a obsažnější zdroje informací k tématu. Poměrně nákladné.
Výstavy bez přítomnosti pracovníků	Výstavy nebo informační tabule vystavené na veřejných místech (knihovny, školy, prodejny, úřady, sídla neziskových organizací) za účelem rozšíření informací.	Lidé mohou navštívit výstavu v čase, který jim vyhovuje. Grafické prezentace mohou lidem pomoci lépe si představit navrhovaný záměr.	Informace mohou být špatně interpretovány. Není zde přítomen žádný pracovník, aby odpovídal na otázky občanů. Není umožněn sběr připomínek.
Informační setkání	Kromě pasivního informování je vhodné uspořádat s občany a podat jim srozumitelné ústní vysvětlení.	Možnost vysvětlit všechny nejasnosti a poskytnout občanům informace i o formálních postupech územního plánování.	Zvolený čas a místo nemusí vyhovovat všem zájemcům.
Informační kampaně, akce, aktivity, veřejná fóra, setkání, komunitní plánování	Zapojení daného tématu do již realizovaných akcí a aktivit s veřejností.	Možnost propojit důležitá témata do již zaběhnutých a osvědčených akcí, jichž se veřejnost účastní.	Nutné přizpůsobení programu akcí, nutno velmi zjednodušit a hledat nejlepší formát pro danou akci.
Model rozvoje území, počítačová vizualizace	Pro názornost je možné využívat existující příklady obdobného charakteru.	Velká srozumitelnost.	Finanční náročnost.
SMS	Zasílání krátkých zpráv o konání veřejných projednání apod.	Operativnost.	Omezená oslovitelnost některých cílových skupin. Problematická použitelnost ve velkých městech.

Přístupy ke zjišťování názorů a připomínek občanů

Pro zjišťování názorů obyvatel je výhodné použít kombinaci více způsobů. Získá se tak lepší přehled o mínění lidí v obci, městě, regionu. Vhodná kombinace způsobů navíc překonává nevýhody každé jednotlivé metody. Přípravu je vhodné konzultovat s odborníky.

V počáteční fázi územně plánovacího procesu je vhodné pro shromáždění názorů, podnětů a připomínek občanů využít:

- sociologické průzkumy, terénní šetření, šetření spokojenosti, ankety, nejlépe v počátečních fázích přípravy územně plánovací dokumentace,
- kulaté stoly, pracovní dílny (workshopy) a neformální projednání rozvojových záměrů.

Vhodné prostředí pro získávání názorů veřejnosti na možná řešení představují také:

- interaktivní výstavy,
- telefonní linka s pracovníkem schopným fundovaně odpovídat na dotazy.

Ke sběru připomínek, respektive námitek občanů k návrhu (konceptu) ÚPD stavební zákon umožňuje využít zejména následující způsoby:

- připomínkové listy/formuláře,
- veřejné projednání.

V této souvislosti je nutné zdůraznit, že vypořádání připomínek je pro kvalitní úroveň spolupráce s veřejností stejně důležité jako jejich aktivní sběr. Vypořádání připomínek se řídí dvěma zásadními pravidly:

- zveřejněny a vypořádány by měly být všechny připomínky,
- zveřejněn by měl být i způsob vypořádání připomínek.

Další inspiraci lze najít například na stránkách Národní sítě Zdravých měst (www.nszm.cz), Týmové iniciativy místního udržitelného rozvoje (www.timur.cz) nebo na stránkách k místní Agendě 21 (www.ma21.cz).

Popis vybraných způsobů ke zjišťování názorů občanů

Sociologické průzkumy, terénní šetření, šetření spokojenosti

Cílem průzkumu je zjistit jaký názor či postoj mají občané na určitý problém. V tomto případě je klíčové zajistit správné složení skupiny respondentů tak, aby reflektovala složení zkoumané populace. Velmi důležitá je také správná a jednoznačná formulace položených otázek. Šetření se děje prostřednictvím tazatelů nebo mohou být dotazníky zasílány podle určitého výběrového klíče přímo do domácností.

Ankety

Cílem anket je získat podněty, názory a nápady občanů. Smyslem ankety není zobecňovat odpovědi za celou populaci. Podle výsledků ankety není možné říct, jaký je postoj komunity vůči předloženému problému. Pro sběr dat je možné použít řadu postupů – písemně, osobními rozhovory, telefonickými rozhovory či prostřednictvím internetu.

Interaktivní výstavy

Interaktivní výstavy vytvářejí dobré prostředí pro možnosti upravit dokument na základě připomínek veřejnosti tak, aby maximálně vyhovoval dotčené komunitě. Interaktivní výstavy zprostředkují veřejnosti informace v raných fázích rozhodovacího procesu, bez nadbytečných emocí (samozřejmě zdarma). Zainteresovaní občané pak mohou svými podněty poskytnout

projektantovi a orgánům státní správy významné podklady pro optimalizaci dokumentu. Interaktivní výstavy jsou souborem grafických panelů s doprovodným textem, fotografiemi a dalšími materiály, které přesně popisují navrhovaný záměr. Součástí může být také prezentace alternativních řešení. V místě interaktivní výstavy může být umístěna kniha připomínek, popř. schránka na připomínky. Je vhodné, aby výstava byla umístěna na veřejně přístupném, frekventovaném místě. Na interaktivní výstavě může být přítomen odborník na danou problematiku, který podává doplňující informace, odpoví na případné dotazy a přijímá komentáře a připomínky.

Výhody	Nevýhody
Lidé mohou navštívit výstavu v čase, který jim vyhovuje.	Vyžaduje velké nasazení organizátora, jedná se o velmi časově náročnou metodu.
Grafické prezentace mohou občanům pomoci lépe si představit navrhovaný záměr.	Může přitáhnout pozornost jen příznivců nebo odpůrců návrhu a nikoliv třetích stran, čemuž lze do jisté míry zabránit vhodným umístěním výstavy.
Lze zaměřit na konkrétní cílovou skupinu podle umístění výstavy.	Je vhodné kombinovat tuto techniku s dalšími metodami.
Podněcuje občany k předání podnětů, názorů a připomínek pořizovateli.	Jedná se o poměrně nákladnou metodu, aby byla interaktivní výstava účinná, je vhodné, aby materiály byly dobře graficky zpracovány (viz jak zpracovávat materiály pro veřejnost).
Vzhledem k tomu, že se výstava nachází na frekventovaných veřejných místech, není nutné organizovat příliš velkou informační kampaň.	
Může oslovit občany, kteří ještě nebyli identifikováni jako zainteresované strany.	

Tuto metodu je možné využít v kombinaci s dalšími způsoby i při veřejných projednáváních.

Telefonní linka

Hotline je jednoduše zapamatovatelné telefonní číslo, které je zveřejněno různými informačními prostředky. Veřejnost má možnost získávat informace, klást otázky nebo podávat připomínky ke konkrétnímu problému. Může být zřízena jako telefonní servis zdarma. Může být obsluhována jedním pracovníkem, jehož zodpovědností je zodpovídat dotazy, přijímat připomínky a poskytovat dodatečné informace, aby uspokojil občana, který telefonuje. Tuto techniku lze modifikovat jako Hotline bez přítomnosti pracovníka pouze ke sběru připomínek.

Výhody	Nevýhody
Je zajištěna anonymita volajícího občana; někteří občané mohou tuto metodu upřednostňovat před osobními rozhovory nebo setkáními malých pracovních skupin.	Diskuse po telefonu nemusí být tak kvalitní jako tvář v tvář.
Vhodná forma získávání připomínek od zainteresovaných stran.	Přítomný pracovník nemusí mít znalosti nutné pro podávání odborných informací.
Poskytuje pohodlný a levný způsob, kdy může velký počet obyvatel předložit svoje názory a stanoviska k danému problému.	Možné nedostatečné komunikační dovednosti pracovníka (neschopnost vyvarovat se necitlivých reakcí, nízká frustrační tolerance apod.).
Telefonní linka může občana nasměrovat na vhodnou osobu, která je schopná odpovědět podrobnější dotazy a shromáždit připomínky.	Může vyvolat dodatečné náklady (telefonní poplatky a mzdy).

Přímé zapojení veřejnosti

Vhodné je rovněž před anebo v průběhu procesu zapojení veřejnosti zřídit pracovní skupiny, případně oficiální komise či výbory místní samosprávy (zejména v procesech dlouhodobých). Za členy takových skupin je dobré vybírat výrazné osobnosti v místě žijící, případně zástupce organizovaných i neformálních skupin (občanská sdružení, petiční výbor apod.).

Příprava a realizace plánu zapojení veřejnosti

Efektivní zapojení veřejnosti potřebuje (a dnes se u nás již využívá zejména u strategických plánů rozvoje obcí, měst a regionů) profesionální plán (program, postup). Základní program zapojení veřejnosti samozřejmě musí obsahovat náležitosti dané zákonem.

V oblasti územního plánování dobře připravený plán zapojuje veřejnost do územního plánování, otevírá spolupráci občanů a veřejné správy mnohem dříve, než je vyžadováno zákonem a tím proces zefektivňuje.

Je nutné upozornit, že špatně připravený plán zapojení veřejnosti může spolupráci s veřejností poškodit. „Zmrazí“ zájem občanů a může zároveň vést k neefektivnímu využívání finančních prostředků.

Příprava i realizace plánu zapojení veřejnosti je po odborné stránce náročný proces. Je potřeba s touto skutečností počítat, vyčlenit alespoň jednoho odpovědného pracovníka, který se bude realizací plánu zabývat a také vyčlenit potřebné finanční prostředky.

Plán zapojení veřejnosti do procesu územního plánování by měl obsahovat:

- plán prací a časový harmonogram,
- jednotlivé fáze rozhodovacího procesu (kdy, kdo, co rozhoduje - jednotlivé kroky procesu, zpracovávané materiály pro jednotlivé kroky, ap.),
- vhodné definování cílových skupin, výběr a způsob oslovení zvláště zainteresovaných skupin,
- společné body, kde bude navazovat plán zapojení veřejnosti a proces územního plánování,
- jak bude zajištěno zákonem požadované zapojení veřejnosti (termíny, informační kampaň, rozsah, způsob oslovení občanů),
- určení problémů, ke kterým by se občané měli vyjadřovat především,
- způsob, jak bude zajištěna včasnost a srozumitelnost informací pro občany,
- způsob informování, motivace a popř. vzdělávání občanů na počátku a v průběhu procesu územního plánování (rozsah, výběr zvláště zainteresovaných skupin, metody),
- popis dalších technik pro zapojení veřejnosti, které budou použity nad rámec požadavků zákona,
- určení, do jaké míry budou mít občané a zainteresované skupiny možnost se vyjádřit k územně plánovací dokumentaci,
- určení, do jaké míry budou mít občané a zainteresované skupiny možnost ovlivnit územně plánovací dokumentaci,
- způsob sběru, zpracování a vypořádání připomínek,
- způsob vyhodnocení procesu z hlediska účasti veřejnosti,
- způsob archivace materiálů týkajících se zapojení veřejnosti,
- osoby odpovědné za realizaci plánu zapojení veřejnosti,
- odůvodněný rozpočet.

Zodpovědnost za program zapojení veřejnosti, ať již v základní podobě (obsahující postupy a techniky dané zákonem), nebo v rozšířené podobě, nese obec.

Příprava plánu zapojení veřejnosti

Zpracování plánu zapojení veřejnosti může:

- a) obec zadat; součástí zadání by měla být závazná osnova zpracování plánu,
- b) být pověřen odbor obecního, městského nebo krajského úřadu,
- c) být také součástí zadání zakázky zpracování územně plánovací dokumentace.

Vždy je nezbytná úzká spolupráce mezi osobou odpovědnou za plán zapojení veřejnosti a projektantem územně plánovací dokumentace. Plán zapojení veřejnosti by měl být vytvořen současně s vytvářením plánu přípravy ÚPD, aby mohli být občané zapojeni do přípravy dokumentu od samého počátku.

Schválení a realizace plánu zapojení veřejnosti

Plán zapojení veřejnosti schvaluje rada obce. Obec pověří realizací plánu zapojení veřejnosti konkrétního člověka (svého pracovníka, nebo projektanta územního plánu), který nese za realizaci plánu odpovědnost.

Archivace

Zapomínat by se nemělo ani na archivaci. Všechny relevantní materiály, týkající se zapojení veřejnosti, by měly být uchovány v archívu obce nejméně po dobu platnosti projednávaného dokumentu. Archivování materiálů (pozívanek, výstupů jednání, variant řešení, seznamů připomínek) je důležité opatření např. proti situaci, kdy je zpochybňováno rozhodnutí přijaté ve vydaném dokumentu. Slouží pro pozdější možnou kontrolu, nebo pro zjišťování, zda s řešením v navrhovaném dokumentu souhlasila veřejnost.

Vyhodnocení

Na závěr realizace plánu je vhodné vyhodnotit efektivitu zapojení veřejnosti. Vyhodnocení by mělo zastupitelům přinést odpověď na otázku, jestli bylo zapojení veřejnosti přínosem. Za efektivní je účast veřejnosti považována tehdy, pokud ovlivnila/ovlivňovala rozhodnutí.

Veřejnosti poskytuje vyhodnocení informace a ujištění o tom, zda a do jaké míry byl proces spravedlivý a transparentní. O způsobu hodnocení je potřeba uvažovat na začátku procesu a podle toho naplánovat jednotlivé kroky (např. naplánovat hodnotící dotazníky pro veřejnost apod.).

Za provedení vyhodnocení je zodpovědný ten, kdo byl pověřen zpracováním plánu zapojení veřejnosti (dále zpracovatel). Ten také vypracuje *zprávu o hodnocení*. Zpráva by měla být zveřejněna nejméně prostřednictvím internetu, informačního střediska a médií.

Zpráva by měla odpovídat na níže uvedené otázky, které se týkají způsobu vedení zapojení veřejnosti, např.:

- Měla veřejnost příležitost se zúčastnit konzultací?
- Měla veřejnost příležitost spolupracovat?
- Byl o stanoviscích veřejnosti informován pořizovatel ÚPD a projektant?
- Měla účast veřejnosti vliv na jejich rozhodnutí?
- Jak byla práce řízena a koordinována?

- Dosáhla práce očekávaných výsledků, například:
 - Bylo dosaženo alespoň částečného konsensu o dalším postupu?
 - Byla posílena ochota veřejnosti spolupracovat a zúčastnit se dialogu o podobných pracích v budoucnu?
- Jak byli s prací spokojeni:
 - Pracovníci pracovních skupin?
 - Nevládní neziskové organizace?
 - Odborníci?
 - Orgány veřejné správy?
 - Ostatní veřejnost?

Jako svou poslední činnost vyhodnotí zpracovatel svou práci a její výsledky.

Legislativní východiska účasti veřejnosti

Mezinárodní kontext

V mezinárodním kontextu je stěžejním dokumentem pro tuto oblast tzv. *Aarhuská úmluva*. Ta je obecným souhrnem pravidel pro zapojování veřejnosti do rozhodování. K plánování rozvoje se vztahuje čl. 7 Aarhuské úmluvy, který výslovně stanoví, že veřejnost má být zapojena do zpracování plánů, programů a koncepcí, které se více či méně týkají životního prostředí.

Z tohoto dokumentu vyplývají určité klíčové povinnosti pro efektivní zapojení veřejnosti do rozhodování, jimiž jsou:

- přístup veřejnosti k informacím,
- aktivní informování,
- konzultace s občany (oboustranná komunikace za účelem sběru připomínek, zjištění postoje veřejnosti k dokumentu),
- spoluúčast veřejnosti na plánování,
- vyhodnocení procesu plánování z hlediska zapojení veřejnosti.

Potřeba zapojení veřejnosti do rozhodovacích procesů vychází rovněž z konceptu tzv. *místní Agendy 21 (MA21)*, jehož cílem je udržitelný rozvoj území a spokojenost jeho obyvatel. Místní agenda 21 vychází z dokumentu Agenda 21, který byl přijat na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru v roce 1992. Místní Agenda 21 je programem rozvoje obce, města, případně regionu, který zavádí principy udržitelného rozvoje do praxe. Na těchto principech připravený strategický plán rozvoje území propojuje a vyvažuje ekonomické a sociální aspekty s oblastí životního prostředí, a je vytvářen ve spolupráci s veřejností. Místní agenda 21 zohledňuje konkrétní místní problémy a směřuje k zajištění dobré a udržitelné kvality života a životního prostředí v určitém území.

Koncept místní Agendy 21 je s úspěchem využíván v evropských zemích. V ČR se mu systematicky věnuje zejména asociace *Národní síť Zdravých měst ČR* (viz www.nszm.cz).

Podpora zapojení veřejnosti a zohlednění principů trvalé udržitelnosti při plánování vyplývá také z právních předpisů EU, např. *Directive on Strategic Environmental Assessment*, *Directive 2001/42/EC* (Směrnice o posuzování vlivů některých plánů a programů na životní prostředí), nebo *Environmental Impact Assessment (EIA) Directive*, *Directive 85/337/EEC amended by 97/11/EC* (Směrnice o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí).

Oficiální dokumenty EU k problematice plánování a udržitelného rozvoje lze nalézt na oficiálních internetových stránkách EU:

http://europa.eu.int/comm/research/environment/newsanddoc/off_docs_en.htm#14.

Pro zapojení veřejnosti do územního plánování je koncept místní Agendy 21 klíčový zejména v provázání plánování strategického s plánováním územním. Strategický plán formuluje společenské cíle (zásady), opatření a projekty, z nichž některé mají územní průmět, jiné nikoliv. Dobře projednaný a zpracovaný strategický plán, z něhož územní plán vychází, může do jisté míry předcházet řadě konfliktů, které se jinak mohou objevit až ve fázi územního plánování. V této oblasti bohužel zatím ČR zaostává a kvalitní strategické plány skutečně propojené s plány územními jsou spíše výjimkou (snahy vedené tímto směrem se ale objevují i v ČR, znovu zejména u měst zapojených do Národní sítě Zdravých měst).

Zapojení veřejnosti do procesu plánování a rozvoje podporuje i *Charta evropských měst, směřujících k trvale udržitelnému rozvoji*, tzv. Aalborgská charta, podepsaná v květnu 1994.

Lipská charta o udržitelných evropských městech, která byla dohodnuta u příležitosti neformální schůze ministrů na téma městský rozvoj a územní soudržnost v Lipsku v květnu 2007 doporučuje v rámci integrované politiky městského rozvoje sladění zájmů mezi státem, regionem, městy, občany a hospodářskými subjekty. Integrovaná politika umožňuje občanům hrát aktivní roli při formování jejich bezprostředního životního prostředí. Současně tato opatření mohou poskytnout více jistoty v oblasti plánování a investování.

Přehled zákonů, požadujících účast veřejnosti

Veřejnost má zákonem dané právo účastnit se územního plánování a to několika způsoby, které se liší podle stupně a typu projednávané dokumentace nebo návrhu:

- připomínkováním jednotlivých stupňů v případě tvorby územního plánu,
- jako účastník řízení v případě územního řízení,
- anebo při posuzování vlivu na životní prostředí (EIA).

Současná legislativa definuje základní stupně a techniky pro informování a zapojení občanů do přípravy rozhodnutí v obci v těchto případech:

- informování o obecním úřadě, činnosti orgánů obce a o hospodaření obce (zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů),
- při poskytování informací na žádost (zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů),
- pokud má obec záměr prodat, směnit nebo darovat nemovitý majetek, pronajmout jej nebo poskytnout jako výpůjčku (zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů),
- v rámci územního plánování a stavebního řízení při informování, projednání a připomínkování základních dokumentů územně plánovací dokumentace (zadání, koncept, návrh územního plánu) občany [zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů],
- při poskytování informací o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů (zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů),
- při plánování zásahů a při zahajování správních řízení, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny (zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů),
- při přípravě záměru staveb, činností a technologií, rozvojových koncepcí a programů, jejichž provedení by mohlo vážně poškodit životní prostředí (zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů rozvojových koncepcí a programů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů),
- při řešení specifických problémů obce technikou místního referenda, včetně konkrétních problémů týkajících se územního plánu a rozvojového plánu obce [Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb., ve znění zákona č. 162/1998 Sb., hlava druhá, čl. 21, zákona č. 298/1992 Sb., o místním referendu, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška ministerstva vnitra č. 433/1992 Sb., o úkolech obcí při zajišťování voleb

do zastupitelstvech v obcích a při místním referendu, ve znění vyhlášky č. 173/1994 Sb., zákona č. 491/2001 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů].

Pojetí účasti veřejnosti ve stavebním zákoně

Obecně stavební zákon vytváří podmínky pro účast občanů zejména v pozici osob podávajících připomínky k již hotovým návrhům. Zákon stanovuje využití několika metod komunikace s občany a jejich zapojení: *zveřejňování písemností ve věcech územního plánování, informování, podávání připomínek / námitek a veřejné projednání*.

Zákon neukládá povinnost využívat proaktivní metody, které by občany vyzývaly k účasti na formulaci zadání, popř. hodnotně využívaly podnětů veřejnosti před přípravou, nebo během přípravy návrhů (např. sociologické techniky, pracovní skupiny, tvůrčí plánování), využívání podobných metod však bývá přínosem.

Zapojení občanů již v počátečních fázích procesu pořizování územního plánu obce může předejít pozdějším, vynuceným změnám rozpracované územně plánovací dokumentace, resp. dokumentace připravené k územnímu řízení. Toto s sebou nese další finanční náklady a časové prodlevy způsobené vyjádřením nesouhlasných stanovisek s konkrétním záměrem ze strany orgánů a organizací ochrany životního prostředí v rámci projednání s veřejností, která jsou vyžadována ze zákona, nebo nutné úpravy vyplývající z připomínek (zejména s ohledem na životní prostředí) získaných v zákonném projednání s veřejností.

Z tohoto důvodu je třeba zdůraznit, že sebelépe organizovaná, ale uspěchaná, jednosměrná nebo nárazová komunikace s veřejností je často vnímána jako pouhá propagace již uskutečněného rozhodnutí (záměru) a nenahradí dlouhodobou, permanentní a otevřenou komunikaci s občany.

Způsob a lhůty pro veřejné projednávání územně plánovací dokumentace stanoví stavební zákon.

Sběr připomínek prostřednictvím připomínkových listů/formulářů

Připomínky lze shromažďovat prostřednictvím připomínkových listů/formulářů v tištěné i elektronické, případně on-line databázové podobě. Formuláře by měly obsahovat název procesu/dokumentu, který je připomínkován, termín a místo pro odevzdání, identifikační údaje pro evidenci připomínky (jméno případně podpis osoby, datum podání apod.), případně specifikaci rozsahu či formy připomínky.

Veřejné projednání

Může proběhnout více veřejných projednání (např. zaměřených na určitou problematiku územního plánování nebo podle obvodů obce).

Důležité je vhodné načasování veřejného projednání (mimo pracovní dobu, tak aby se jej občané mohli skutečně zúčastnit).

Při veřejném projednání je důležitý odborný a srozumitelný výklad a zajištění účasti všech odpovědných pracovníků.

Jako osvědčené se jeví *nezávislé odborné řízení / facilitování* - jednání spojené s transparentním sběrem připomínek během jednání (viditelný zápis na tabuli nebo promítaný dataprojektorem).

Pokud bude veřejnost pro pořizování návrhu nebo konceptu územně plánovací dokumentace zastupována *zástupcem veřejnosti*, musí být vždy přítomen.

V řadě případů se jako nezbytnost jeví *zpracování vizualizace, případně modelu* rozvoje území. Pro názornost je možné využívat příklady existujících řešení obdobného charakteru. Finanční náročnost modelu je vyvážena velkou srozumitelností komunikace.

Pro získání zpětné vazby od občanů je možno uspořádat projednání a sběr námětů i k pracovní verzi návrhu územně analytických podkladů, jejichž pořízení ukládá stavební zákon.

Vazba stavebního zákona na správní řád

(z. č. 500/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

Vzhledem k tomu, že územně plánovací dokumentace je vydávána jako opatření obecné povahy podle správního řádu, řídí se procesní postupy při jejím pořizování tímto právním předpisem (např.: oznamování, zveřejňování, lhůty atd.).

Vazba stavebního zákona na zákon o posuzování vlivů na životní prostředí

(z. č. 100/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

a na zákon o ochraně přírody a krajiny

(z. č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

Podle § 19 stavebního zákona je úkolem územního plánování také vyhodnocení vlivů politiky územního rozvoje, zásad územního rozvoje nebo územního plánu na vyvážený vztah územních podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území (tj. vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území); jeho součástí je posouzení vlivů na životní prostředí a posouzení vlivu na evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast, pokud orgán ochrany přírody svým stanoviskem takovýto vliv nevyloučil.

POLITIKA ÚZEMNÍHO ROZVOJE

Techniky informování a účasti veřejnosti	Jaká část veřejnosti se může účastnit	Jak je veřejnost informována o této možnosti	Lhůta pro podávání připomínek	Co se stane s připomínkami
§ 33 (4) s. z. informování – zveřejnění návrhu politiky územního rozvoje	každý	zveřejnění způsobem umožňujícím dálkový přístup	min. 90 dnů je návrh zveřejněn	připomínky jsou vyhodnoceny a zapracovány, případně je zdůvodněno jejich nepřijetí

ZÁSADY ÚZEMNÍHO ROZVOJE

Techniky informování a účasti veřejnosti	Jaká část veřejnosti se účastní	Jak je veřejnost informována o této možnosti	Lhůta pro podávání připomínek, námitek	Co se stane s připomínkami, resp. s námitkami
§ 39 odst. 1 s. z. oznámení o zveřejnění návrhu ZÚR (upraveném dle §37 a posouzeném dle § 38 s. z.) a vystavení návrhu ZÚR	každý (vč. zástupce veřejnosti - § 23 s. z.)	veřejnou vyhláškou s uvedením kde a v jaké lhůtě se lze s návrhem seznámit <i>(pozn.: vyvěšení veřejné vyhlášky na úřední desce kraje, úředních deskách obecních úřadů dotčených obcí a na internetu)</i>	min. 30 dnů ode dne doručení veřejné vyhlášky musí být upravený návrh vystaven k veřejnému nahlédnutí	
§ 39 odst. 2 až 5 s. z. oznámení o konání veřejného projednání	každý (vč. zástupce veřejnosti - § 23 s. z.)	veřejnou vyhláškou s uvedením doby a místa konání veřejného projednání <i>(pozn.: vyvěšení veřejné vyhlášky na úřední desce kraje, úředních deskách obecních úřadů dotčených obcí a na internetu)</i>	nejpozději při veřejném projednání může každý (veřejnost) uplatnit své připomínky, resp. zástupce veřejnosti své námitky; k později uplatněným připomínkám, resp. námitkám, se nepřihlíží	krajský úřad vyhodnotí výsledky projednání a zpracuje návrh rozhodnutí o námitkách; dojde-li na základě veřejného projednání k podstatné úpravě návrhu, posoudí se přiměřeně podle § 38 s. z. a koná se opakované veřejné projednání
§ 39 (2) s. z. připomínky	každý		nejpozději na veřejném projednání	připomínky jsou vyhodnoceny a zapracovány, případně je zdůvodněno jejich nepřijetí
§ 39 (2) s. z. námitky s odůvodněním	zástupce veřejnosti		nejpozději na veřejném projednání	zpracování návrhu rozhodnutí o námitkách

ÚZEMNÍ PLÁN

Techniky informování a účasti veřejnosti	Jaká část veřejnosti se účastní	Lhůta pro podávání připomínek/námitek	Co se stane s připomínkami, námitkami
Pořízení			
§ 44 s. z. podání návrhu na pořízení územního plánu	občan obce, fyzická nebo právnická osoba, která má vlastnická nebo obdobná práva k pozemku nebo stavbě na území obce		návrh zastupitelstvo obce přijme/nepřijme
Zadání			
§ 47 (2) s. z. zveřejnění návrhu zadání	každý	30 dnů	pořizovatel přihlédne k včas uplatněným připomínkám při úpravě návrhu zadání
Koncept			
§ 48 (2) s. z. informování – zveřejnění konceptu územního plánu	každý	30 dnů	
§ 48 (2) s. z. veřejné projednání	každý	do 15 dnů ode dne veřejného projednání	
§ 49 (2) d) s. z. vypořádání připomínek			vyhodnocení připomínek je součástí pokynů pro zpracování návrhu
§ 48 (2) s. z. veřejné projednání -námitky	vlastníci pozemků a staveb dotčených návrhem veřejně prospěšných staveb, veřejně prospěšných opatření a zastavitelných ploch a zástupce veřejnosti (§ 23 s. z.)	do 15 dnů ode dne veřejného projednání	
§ 49 (2) d) s. z. vypořádání námitek			vyhodnocení námitek je součástí pokynů pro zpracování návrhu

Návrh			
§ 52 (1) s. z. informování – zveřejnění upraveného a posouzeného návrhu územního plánu	každý	30 dnů od doručení veřejné vyhlášky je návrh územního plánu k nahlédnutí	
§ 52 (1) s. z. veřejné projednání - připomínky	každý	nejpozději při veřejném projednání	připomínky jsou vyhodnoceny a zapracovány, případně je zdůvodněno jejich nepřijetí; vyhodnocení připomínek je součástí odůvodnění územního plánu
§ 52 (2) s. z. Veřejné projednání - námitky	vlastníci pozemků a staveb dotčených návrhem veřejně prospěšných staveb, veřejně prospěšných opatření a zastavitelných ploch a zástupce veřejnosti	nejpozději při veřejném projednání	námitky jsou vyhodnoceny; rozhodnutí o námitkách a jejich odůvodnění je součástí odůvodnění územního plánu

REGULAČNÍ PLÁN

Techniky informování a účasti veřejnosti	Jaká část veřejnosti se účastní	Lhůta pro podávání připomínek/námitek	Co se stane s připomínkami, námitkami
Pořízení			
z podnětu § 62 (2) s. z.	každý		
na žádost § 62 (3) s. z.	právnícká nebo fyzická osoba		
Zadání			
§ 64 (2) s. z. Zveřejnění návrhu zadání	každý	15 dnů ode dne zveřejnění	pořizovatel přihlédne k včas uplatněným požadavkům při úpravě návrhu zadání
Návrh			
§ 67 (1) s. z. veřejné projednání - připomínky	každý	nejpozději při veřejném projednání	připomínky jsou vyhodnoceny a zapracovány, případně je zdůvodněno jejich nepřijetí; vyhodnocení připomínek je součástí odůvodnění regulačního plánu
§ 67 (4) s. z. veřejné projednání - námitky	žadatel, vlastník pozemku nebo stavby, na kterých má být požadovaný záměr uskutečněn, nebo ten, kdo má jiné věcné právo k tomuto pozemku nebo stavbě, pak osoby, jejichž vlastnické nebo jiné právo může být přímo dotčeno	nejpozději při veřejném projednání	námitky jsou vyhodnoceny a zapracovány, případně je zdůvodněno jejich nepřijetí; vyhodnocení námitek je součástí odůvodnění regulačního plánu

ÚZEMNÍ ŘÍZENÍ

Techniky informování a účasti veřejnosti	Jaká část veřejnosti se účastní	Jak je veřejnost informována o této možnosti	Lhůta pro podávání připomínek	Co se stane s připomínkami
§ 87 (1) s. z. oznámení zahájení územního řízení a nařízení veřejného ústního jednání	každý	veřejnou vyhláškou a způsobem umožňujícím dálkový přístup	min. 15 dnů před konáním veřejného ústního jednání	
§ 87 (2) s. z. zveřejnění informace o záměru žadatele a o žádosti o vydání územního rozhodnutí (zajistí žadatel)	každý	vyvěšena na místě určeném stavebním úřadem nebo na vhodném veřejně přístupném místě u stavby nebo pozemku, na nichž se má záměr uskutečnit; součástí informace je grafické vyjádření záměru, popřípadě jiný podklad, z něhož lze usuzovat na architektonickou a urbanistickou podobu záměru a na jeho vliv na okolí	od nařízení veřejného ústního jednání do doby jeho konání	
§ 87 (1) s. z. veřejné ústní jednání	každý, pokud se zúčastní více osob, musí si zvolit společného zmocněnce			
§ 89 (1) s. z. připomínky	každý, popř. společný zmocněnec		nejpozději při veřejném ústním jednání	připomínky veřejnosti vyhodnotí stavební úřad v odůvodnění územního rozhodnutí

POSUZOVÁNÍ VLIVŮ NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ V ÚZEMNÍM ŘÍZENÍ

(územní řízení se spojuje s vybranými postupy při posuzování vlivů na životní prostředí podle zák. č. 100/2001 Sb. v případě, že příslušným úřadem je krajský úřad a varianty řešení záměru z hlediska umístění se nepracovávají. K žádosti o územní řízení se připojí posudek a dokumentace vlivů na životní prostředí)

Techniky informování a účasti veřejnosti	Jaká část veřejnosti se účastní	Jak je veřejnost informována o této možnosti	Lhůta pro podávání vyjádření, připomínek	Co se stane s vyjádřeními, připomínkami
§ 91 (3) s. z. oznámení zahájení územního řízení společně s informací o posudku a dokumentaci vlivů. Posudek a dokumentaci vlivů stavební úřad současně zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup	každý	veřejnou vyhláškou a způsobem umožňujícím dálkový přístup	min. 15 dnů od zveřejnění	
§ 91 (4) s. z. vyjádření	každý		min. 15 dnů od zveřejnění	stavební úřad seznámí s vyjádřeními krajský úřad
§ 91 (5) s. z. posudek, dokumentace vlivů a vyjádření musí být projednány na veřejném projednání za účasti krajského úřadu. Veřejné projednání může být sloučeno s veřejným ústním jednáním	každý, pokud se zúčastní více osob, musí si zvolit společného zmocněnce	veřejnou vyhláškou a způsobem umožňujícím dálkový přístup	min. 15 dnů před konáním veřejného projednání, event. veřejného ústního jednání	
§ 91 (6) s. z. stanovisko krajského úřadu, které vydává do 30 dnů od veřejného projednání				
§ 91 (6) s. z. zveřejnění stanoviska krajského úřadu k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí	každý	veřejnou vyhláškou a způsobem umožňujícím dálkový přístup	ve lhůtě, kterou stanoví stavební úřad	
§ 91 (5) s. z. připomínky k územnímu řízení	každý, popř. společný zmocněnec		nejpozději v den stanovené lhůty	připomínky veřejnosti vyhodnotí stavební úřad v odůvodnění územního rozhodnutí

Použité zdroje

Agenda 21. Vyd. 1. Praha: MŽP, 1998. 332 s. ISBN: 80-7212-039-5.

AMENGUAL, M. *Mayors' Perceptions of Public Participation in the Czech Republic in Environmental Governance in Central and Eastern Europe: Response to Disaster. Working Papers and Policy Briefs*. EG-CEE #05-003 – Policy Brief. Department of Urban Studies and Planning Massachusetts Institute of Technology Cambridge, MA, 2003.

ARNSTEIN, S. *Žebříček zapojen*. 1969. In: A. Reitschmiedová, P. Švec a kol.: *Metodika pro místní Agendy 21 v České republice – Strategie, postupy a techniky uplatnění MA21 na místní a regionální úrovni ČR*, 2003.

Citizens as Partners: Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making (Print Paperback). OECD, 2001. ISBN 9264195394.

CONNOR, D. M. *From DAD to PEP? Improving the Practice of Public Consultation*. <http://www.connor.bc.ca/connor>

CONNOR, D. M. *Public participation in Western Europe. Current status and trends*. <http://www.connor.bc.ca/connor>

Doing better business through effective public consultation and disclosure: a good practice manual. The World Bank – IFC working paper series, 1998. ISBN 0-8213-4342-4.

Doors to Democracy (4 volume series – Central & Eastern Europe; NIS; Western Europe; Pan-European Assessment). Regional Environmental Center, Hungary, June 1998.

European Commission. *European Governance*. White Paper. Brussels, 2001.

JEŽEK, J. *Současná situace regionální plánování v České republice*. Západočeská univerzita v Plzni.

JINDROVÁ, Pavla – TEUSCHELOVÁ, Tereza – ROSECKÝ, Daniel – REITSCHMIEDOVÁ, Alena. *Regionální plánování, udržitelný rozvoj a strukturální fondy*. Vyd. 1. Praha: MŽP, ČEU, CpkP, 2001. 10 s. Průvodce pro místní Agendy 21, sešit 3.

Local Partnerships for Better Governance (Print Paperback). OECD, 2001, ISBN 9264185887.

Manual on Public Participation EBRD. European Bank for Reconstruction and Development, London, UK, 1995.

Občan a územní plánování. Informační materiál. Brno: ÚÚR, 2000.

Obec – orgán územního plánování. Informační materiál. Brno: ÚÚR, 2002.

ORINIAKOVÁ, P. – PELCL, P. – ROSECKÝ, D. *Zapojování občanů do rozvoje měst a obcí*. Starosta a občané. Raabe, 2002. ISBN 80-86307-10-7.

ORINIAKOVÁ, P. – PELCL, P. *Informační systém obce*. Starosta a občané. Raabe, 2001, ISBN 80-86307-10-7.

ORINIAKOVÁ, P. – SVOBODOVÁ, J. *Komunikace s občany v procesu územního plánování*. Starosta a občané. Raabe, 2001. ISBN 80-86307-10-7.

Participation Tools for Better Community and Land Use Planning.

http://www.lgc.org/freepub/land_use/participation_tools/community_planning.html

PELCL, P. – ROSECKÝ, D. – ORINIAKOVÁ, P. *Zapojení veřejnosti do plánování regionálního rozvoje*. CpKP, 2001.

Právní zakotvení výchovy, vzdělávání, osvěty a zveřejňování informací v oblasti životního prostředí. <http://www.env.cz/eovv/eovv/ozp96/ozp96c08.htm>

Průručka pro mapování kvality místních Agend 21: Návod pro postup při sledování procesů místních Agend 21 podle oficiálních Kritérií MA 21 v České republice. 1. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2005. ISBN 80-7212-379-3. Dostupné na www.ma21.cz

PŮČEK, M.- KOCOUREK, S. *Měření spokojenosti v organizacích veřejné správy*. Ministerstvo vnitra ČR, Praha, 2005, ISBN 80-239-6154-3. Dostupné na http://web.mvcr.cz/odbor/moderniz/spokojenost_final.pdf

REITSCHMIEDOVA, A. – ŠVEC, P. a kol. *Metodika pro místní Agendy 21 v České republice – Strategie, postupy a techniky uplatnění MA21 na místní a regionální úrovni ČR*. ČEÚ, MŽP, DFID, Zdravá města, 2003.

REITSCHMIEDOVÁ, A. *Práce s veřejností a místní agenda 21*. Praha: MŽP, ČEÚ, 1998. ISBN 80-7212-047-6.

REITSCHMIEDOVÁ, A. *Práce s veřejností a místní Agenda 21*. 1. vyd. Praha: MŽP, ČEÚ, The British Council, 1998. 88 s. ISBN: 80-7212-047-6.

RYNCK, F. – Mcinroy, N. – ÖSTHOL, A. *Místní partnerství v České republice. Společnost v přeměně: Obnovování partnerství*. Studie OECD. Belgie: Oddělení obchodu a veřejné správy, Ghent University College, 2002.

TEUSCHELOVÁ, T. *Zapojování veřejnosti – proč a jak*. CpKP, 2003.

Zákon č. 183/2006, o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

